

ROTHMAN, HANNA

**Det praktiska arbetets betydelse i kvinnans
uppfostran : Också ett inlägg i anledning
af fröken Keys broschyr "Missbrukad
kvinnokraft"**

Helsingfors
1896

EOD – Miljoner böcker bara en knapptryckning bort. I mer än 10 europeiska länder!

Tack för att du väljer EOD!

Europeiska bibliotek har miljontals böcker från 1400-till 1900-talet i sina samlingar. Alla dessa böcker går nu att få som e-böcker – de är bara ett musklick bort. Sök i katalogen från något av biblioteken i eBooks on Demand- nätverket (EOD) och beställ boken som e-bok – tillgängligt från hela världen, 24 timmar per dag och 7 dagar i veckan. Boken digitaliseras och blir tillgänglig för dig som e-bok.

EOD bokens fördelar!

- Få samma utseende och känsla som med originalet!
- Använd ditt standardprogram för att läsa boken på skärmen, zooma och navigera genom boken.
- Skriv ut enstaka sidor eller hela boken.
- *Sök:* Använd fulltextsökning för enskilda fraser.
- *Klipp & klistra:* Kopiera bilder och delar av texten till andra applikationer (t.ex. ordbehandlingsprogram).

Villkor för användning

Genom att använda EOD-tjänsten accepterar du de villkor som ställs av biblioteket som äger den aktuella boken.

- Villkoren på svenska: <http://books2ebooks.eu/odm/html/nls/sv/agb.html>

Fler e-böcker

Redan nu erbjuder 30 bibliotek från 12 europeiska länder denna service.

Mer information finns tillgängliga via <http://books2ebooks.eu> eller boken.

- <http://search.books2ebooks.eu/>

SMÅ HÄFTEN
I
DAGENS FRÅGOR
3.

Polyg.
Sand.
(188)

Kungl. biblioteket

0 0000 000023041

Polygr.
Samb.
(Bor.)

Små häften i dagens frågor

Tredje häftet.

Det praktiska arbetets betydelse i kvinnans uppfostran

af

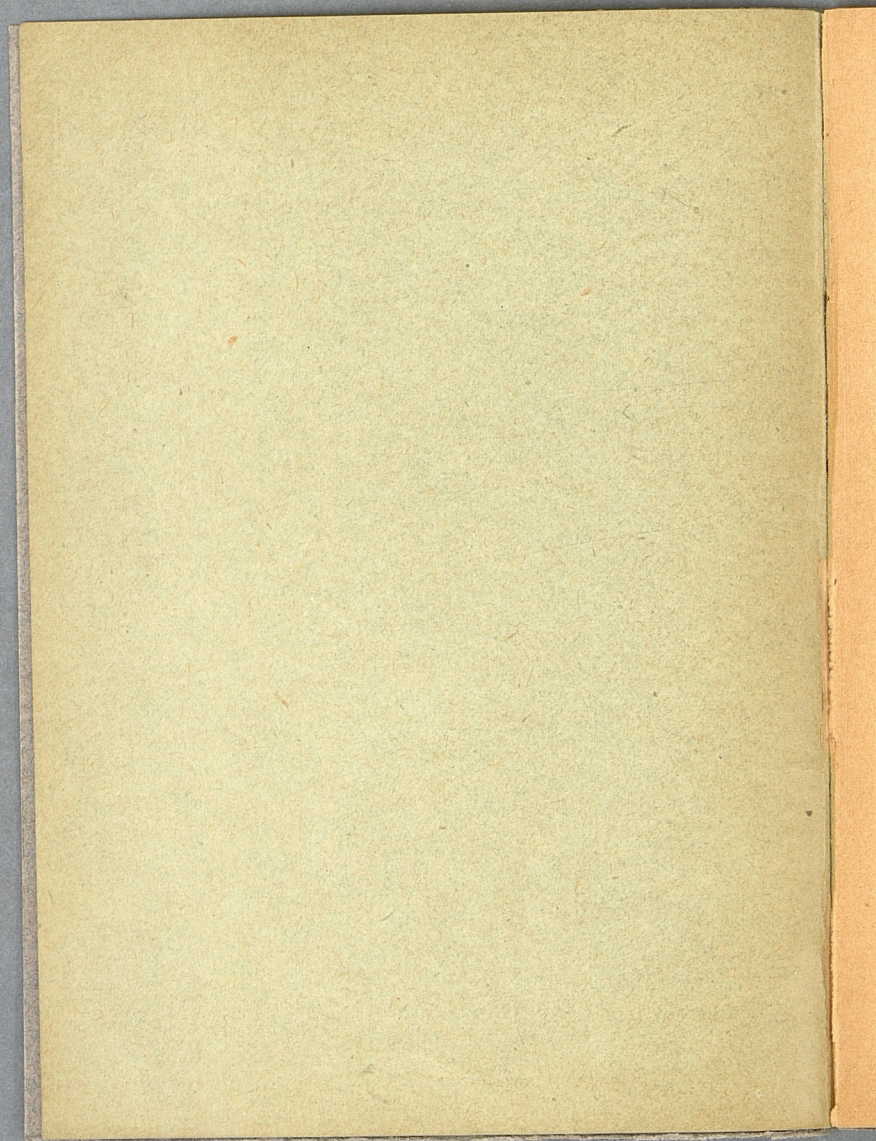
Hanna Rothman.

Säljes till förmån för Sörnäs barnträgård.

Pris 35 penni.

SMÅ HÄFTEN
I
DAGENS FRÅGOR.

TREDJE HÄFTET.

HELSINGFORS 1896.
G. W. EDLUNDS FÖRLAG.

1871

ADAMSKI WILHELM

WILHELM ADAMSKI

ADAMSKI WILHELM

Det har blifvit sagdt om fröken Keys broschyr »Missbrukad kvinnokraft» att »det nya den innehåller är icke sant och det sanna icke nytt.» Man har beskylt fröken Key för en mängd motsägelser och obevisade påståenden; såsom den talrika protestliteraturen mot hennes uttalanden ådagalägger. Däremot har det sanna och goda, som fröken Keys yttranden också medgifvits innehålla, långtifrån tillräckligt framhållits, ja vi tro stor fara vara för handen, att det skall aldeles förbises och lämnas obeaktadt. Låt vara att det är en gammal sanning, som fröken Key framhåller, detta minskar ej uttalandets värde, det kommer blott därpå an, om det är nödvändigt och nyttigt att ännu upprepa densamma. Vi hålla före och skulle med all kraft vilja betona att så är fallet.

Hvilken är då den gamla sanning, som går igen i fröken Keys bok? Jo, den lyder: *åt kvinnorna äro modersplikterna inom mänskligheten*

anförtrodda. Om någon torde väl *denna* vara en *gammal* sanning. Skall den då verkligt nummer behöfva upprepas? Hvem bestrider den? Ingen! Nej, ingen förnekar sakförhållandet, att kvinnan är mänsklighetens moder. Men om vi fråga: huru fyller hon detta värf, huru förberedes hon för detsamma? Då måste väl medges att icke alt ännu är så fullkomligt, att icke önskningsmål återstå att dryfta och förvärkliga. Och det är för att rikta kvinnornas blick *härpå*, skulle vi tro, som fröken Key framträdte. Då intet af det som i tryck blifvit sagdt i anledning af fröken Keys broschyr (åtminstone af det som kommit till vår kunskap) belyst saken från *denna* synpunkt, hafva vi vågat försöket att göra det, i hopp om att andra och kompetentare pennor ytterligare skola antaga sig saken.

Det är två saker som nutidens kvinnogeneration tyckes ha svårt att kunna ena med hvarandra: moderskapet, som dock nu en gång för alla oeftergifligt tillkommer kvinnorna och deras berättigade sträfvanden att äfven få göra sin insats i det offentliga lifvet. De betraktas af en stor del kvinnor som två alldeles icke med hvarandra besläktade områden. Därför kan man också ännu i vår upplysta och framåtsträfvande tid få

läsa sådana yttranden som detta: »Talet om kvinnans fysiska moderskap är mycket för öfverdrifvet. Utan att förneka kunskapens nytta äfven härutinnan, så hjälpa sig dock nittionio kvinnor af hundra med en ganska minimal sådan. Annat är det med det moraliska moderskapet, kvinnans uppfostrande betydelse för samhället. Det är af hennes inflytande i världen som samhällena vänta förlossning från största delen af det onda, som nu trycker dem.

»Det är till detta moderskap i ideell bemärkelse kvinnan skall uppfostras — och för att hon må kunna hänge sig åt detsamma, fordras att hon i arbete utvecklar sina anlag och sin individualitet till högsta möjlighet af utbildning.*)

Således: som familjemoder hjälper sig kvinnan nog med minsta möjliga kunskapsmått (!) och mer fordras icke. (!) Då nu en gång »de nittionio» äro så nöjda med de kunskaper de ha, hvarför skulle man då störa dem i deras goda tro, att möjligen icke allt i deras görande och låtande inom hemmet är som sig bör? Annat är det om kvinnan skall egna sig »åt samhället» Det »moraliska moderskap» som hon då utöfvar,

---

*) »Till Ellen Key. Kvinnofrågans prima principia». H:fors 1896, Hagelstams förlag. Sida 22.

skulle således vara af annan och högre art (sic!) än det som kommer i fråga inom det lilla hemmet, familjen? Det vill m. a. o. sägas, att en familjemoders lifsgärning skulle vara mindre krävande på den högsta och bästa förmåga, af mindre betydelse för mänskligheten än den kvinnas, som har ett mänskligheten gagnande arbete utom hemmet. Vi ha svårt att tro att förf. verkligen menar hvad hon säger, men kunna likväl ej komma till en annan uppfattning af det anförda. Eller skulle med »fysiskt moderskap» menas barnets fysiska uppfostran? Denna skulle då vara af mindre betydelse än den andliga uppfostran? Men detta kan ju häller ingen förnuftig människa antaga, ty vi veta ju att kroppens hälsa är en af de förnämsta betingelserna för andens hälsa och ett lyckligt lif. Bland det onda, från hvilket samhället väntar förlossning i världen af kvinnans inflytande, är bland annat också den stora dödligheten bland späda barn. Denna tyder ovedersägligt på, att det ej står så rätt till med kunskaperna i barnens fysiska vård hos »de nittionio».

Uppfattningen, att den gifta och ogifta kvinnans kraf på kunskaper äro så olika, kan man också finna i det gamla talet, att det vore onödigt att flickan erhöles några högre kunskaper, ty hvad skall hon göra med dem, om hon

gifter sig. Därför lades förr i flickans uppfostran endast vikt på de praktiska färdigheter, som komma till användning inom hemmet. I våra dagar låter det tvärtom, nu försummas den husliga gärningen. Hvad skall flickan göra därmed, om hon *icke* gifter sig, heter det nu. Nu lägges endast vikt på bokligt vetande.

Ja, här borde väl föräldrar och uppfostrare stå i ett svårt trångmål, när det gäller en flickas uppfostran. Ty huru skall man på förhand kunna veta hvilka kunskaper hon behöfver, — för gift eller ogift stånd? Man tar dock det säkra för det osäkra och uppfostrar henne för det ogifta ståndet, d. v. s. ger henne så mycket intellektuelt vetande som möjligt. Komme hon ändå att gifta sig, så menar man, att hon nog skall reda sig med det praktiska, — kvinnan har ju sin berömda instinkt på detta område. (!)

Men skall det då verkligen behöfva göras en så stor skilnad mellan den gifta och ogifta kvinnans kunskaper? Att också de gifta kvinnorna för sitt kall behöfva intellektuell odling torde ej mera vara något som på allvar ifrågasättes. Men är då den utveckling, som praktiska göromål kunna skänka, öfverflödig för de ogifta kvinnorna? Ingalunda! Tvärt om skulle vi vilja påstå, att det praktiska arbetet är af den största

uppfostrande betydelse för så väl kvinnor som män, dock isynnerhet för de förra, oberoende af i hvilken lefnadsställning de komma. Och detta icke blott därför att de skola kunna »reda sig» i det praktiska lifvet. Nej det praktiska arbetet, isynnerhet de göromål, som förekomma i ett hem, har förmåga att utveckla långt mer än blott den mekaniska färdigheten. Omtanke och blick för andra, lefvande kunskap om företeelser och ting, ordning, renlighet, sparsamhet, kombinationsförmåga alt detta lär man sig icke enbart genom teoretiska studier utan genom att få vara med om att *göra något*, d. v. s. genom att våra kroppsliga och andliga krafter tagas i anspråk af verklighetens kraf.

De kunskaper, som meddelas i våra skolor, taga företrädesvis förståndet, intellektet i anspråk. Känslan och isynnerhet viljan bli däremot styfmoderligt behandlade. Känslan får dock någon näring genom literatur- och historisk läsning, men när de vackra känslorna vilja söka sig något uttryck i viljan, handlingen, då är det slut. Att få *göra något*, det måste skolbarnen uppskjuta tills de blifvit »stora», — om de kunna hålla entusiasmen uppe så länge? Man klagat öfver att människorna äro egoistiska, att de endast tänka på sig själfva, men därtill ha de ju blifvit uppfosttrade. Under hela sin skoltid har flickan och gos-

sen endast att tänka på den egna lilla personen. Läxorna uppsluka hela deras tid; knappast hinna ens flickorna litet hjälpa till att hålla de egna kläderna i stånd. Att hoppas på deras hjälpsamhet *för någon annan* i hemmet är otänkbart. Finnes det något ledigt ögonblick från läxorna, så måste det användas till sport e. d., ty frisk luft och rörelse behöfver ju ungdomen också. Men såväl under läxorna som sporten har barnet endast det egna lilla jaget för ögonen, andra måste ännu därtill egna det både tid och arbete för att det så ostördt och odeladt som möjligt må kunna hänge sig däråt. *Barnen uppfostras sålunda att endast taga, intet gifva.* Annat vore förhållandet om hvarjehanda praktiska göromål i hemmet omväxlade med skolarbetet. Det är ej i uppfostran nog att säga: du skall älska din nästa, det blir endast toma ord, om vi ej gifva barnet tillfälle att förvärkliga dem i handling. Håll vackra tal och förmaningar för ett barn, om huru vi böra älska djur och växter eller gif det ett husdjur, en planta att omhulda och vårda utan några långa förmaningar — och vi skola se hvilket sätt som bättre lär barnet älska växter och djur. Låt ungdomen redan tidigt bidra genom arbete till hemmets nytta och trefnad och vi skola erfara att hemmet blir dem kärt och mer än en plats

där man äter, sofver och läser läxor, mor och far bli mer än blott till för att skaffa barnen hvad de behöfva för att ostördt få egna sig åt skolan och förströelserna.

Låtom oss också lyssna till hvad vår gamle, käre Pestalozzi säger i denna uppfostringsangelägenhet: » — — — — Att fängsla barnets uppmärksamhet, att skärpa och öfva dess omdömesförmåga och att höja dess hjärta till ädla känslor, »är, tror jag, otvifvelaktigt all uppfostrans väsentligaste slutmål, och den ungdomliga arbetslustens öfning i husliga göromål är alldeles säkert utmärkt egnad till uppnåendet af dessa tre »olika synpunkter.

»Arbete öfverhufvud är den säkraste öfning »af uppmärksamheten, emedan det icke är möjligt att göra ett arbete väl utan ihållande uppmärksamhet och emedan den mångfald och olikhet, som de husliga göromål erbjuda, som barn »förmå göra, utbilda deras skicklighet att fasthålla »flera och olika saker på en gång.

»Och likaså öfvar människan sin omdömesförmåga aldrig riktigare, än då hon tidigt tages »i anspråk af många slags göromål. Ty alla slag »af arbeten måste städse gripas an och utföras »under omständigheter och förhållanden, där bri-

»sten på en riktig omdömesförmåga vanligen genast
»faller i ögonen.

»Och med afseende på hjärtats allmänna
»förädling och vägbanandet för alla husliga och
»medborgerliga dygder är den barnsliga lydnadens
»öfning till beredvillig uppmärksamhet mot föräl-
»drar, släktingar och husfolk, så påfallande säkrast
»att uppnå genom tidig öfning i husliga göromål, att
»jag tror att bristen på sådan öfning för barn icke
»kan ersättas genom andra slag af kunskaper.

»Och öfverhufvud är handledning genom
»böcker och konst i intet afseende ersättning för
»den husliga bildningen; den bästa historia, den
»mest rörande bild i boken är för barnet så att
»säga en drömsyn utan sammanhang, utan öfver-
»ensstämmelse, utan inre sanning; men det som
»föregår i hemmet, inför barnets ögon är natur-
»ligtvis i dess hufvud förbundet med tusen före-
»gående likadana bilder från samma område och
»har således för barnet inre sanning, hvarför det
»genom umgänge med hemmets invånare och gran-
»nar kan utvecklas ytterst lätt och däremot genom
»böcker och konstlade lärometoder ytterst svårt
»till riktig människokänedom och till förmåga
»af lugn iakttagelse.

»Så omfattande är vådan af de mänskliga
»krafternas utbildning genom blott lärande genom

»ord mot desammas första utbildning genom huslig
»arbetsamhet.

»Man låte dock icke ständigt blända sig af
»toma drömmar, må man hålla fast vid alt mänsk-
»ligt lärandes slutmål, nämligen vid att förstå och
»kunna de saker som tillfredställa hvarje människa
»i hennes läge; må man fatta allvarligt i ögna-
»sikte, hvad som är det väsentliga för våra värf,
»bestämmelser och platser i lifvet, på hvilkas
»goda utfyllande våra dagars lycka och lugn be-
»ror. *)

Märk väl, intelligensens utveckling, som man
så mycket håller på i våra dagar, den befordras
äfven genom praktiskt arbete, ja detta *kan* icke
utföras utan förstånd. Man har upptagit mycket
illa, det att fröken Key förklarar kvinnorna vara
männen underlägsna i intelligens. Huruvida bland
kvinnorna i framtiden komma att finnas flera
»skapande snillen» än hittills, därom må framtiden
avgöra. Men så mycket är säkert, att om
kvinnan än aldrig kunde täfla med männen på
deras arbetsområden, så kommer hon ej håller
till rätta utan intelligens på sina »egna naturliga
arbetsområden». Kvinnan behöfver för sitt arbete

---

*) »Pestalozzis sämtliche Werke», utgifna af Seyfarth, Band VII, sida 286—87.

fullt lika mycken intelligens, som mannen för sitt, och vi tro att naturen också utrustat henne därmed. En *kvalitativ* olikhet mellan den manliga och kvinliga intelligensen kan ju nog tänkas möjlig, men den behöfver väl ej sträcka sig till *kvantiteten*. Ty att man i det praktiska lifvet, när det gäller t. ex. att dana ett hem till en plats för sann trefnad och vederkvickelse, att sköta det med omtanke och ekonomi, att uppfostra andligt och kroppsligt friska barn, skulle kunna komma till rätta utan intelligens är ju helt enkelt omöjligt.

När man därför sagt att »fröken Key beröfvar den stackars kvinnan all intelligens», därför att hon påstått att kvinnan ej har *samma* intelligens som mannen, så har man mycket missförstått henne. Hon har blott varit så angelägen om att få kvinnan bort från en *ensidig* och, som hon anser, fruktlös täflan med männen. Hon fruktar den ensidigt intellektuella utbildning, som nu eftersträfväs också för kvinnorna, för att de skola kunna upptaga denna täflan. Samma uppfostran för gossar och flickor påyrkas ju nu med all kraft. Men skall man kunna hoppas på att den kvinliga naturen härigenom sker full rättvisa? Det är detta, antaga vi, som fröken Key fruktar att icke skall blifva fallet och att kvinnan därför icke skall komma att göra den insats i lifvet som

blefve henne möjligt om hon finge en naturenligare uppfostran. I sin ifver, att visa kvinnorna att de icke ha *mannens* intelligens, har hon blott glömt att tillräckligt betona eller tagit för gifvet att hvar och en själf skulle draga denna slutsats, att äfven *kvinnan* har *sin* och att denna kan och bör göras lika fruktbringande för kulturen som nånsin den manliga. Först sedan den manliga och kvinliga individualiteten sker full rättvisa i uppfostran, kunna vi komma till ett rättvist bedömande af hvad den ena och andra slutligen förmår.

* * *

Vi klaga öfver att kvinnoarbetet icke har »socialt anseende», att det är illa aflönadt, men hvems är skulden därtill, om icke *vår egen*? Vi kvinnor sätta ej just själfva häller så stort värde på vårt arbete — mannens, d. v. s. intellektuelt arbete *utom hemmet* anses vanligtvis förmer. Det är hög tid att denna gamla fördom försvinner ur världen. Att kvinnoarbetet också *kan* vinna »socialt anseende» bevisar oss sjuksköterskornas ställning förr och nu. Förr ansågs sjukskötseln endast som en mycket underordnad syssla. Numera, sedan först några modiga, bildade och kunskapsrika kvinnor gjort början, har den samma

med ens blifvit värdig kvinnor både med bildning och börd. Men mera, mera bara i samma riktning och vi skola se att också kvinnoarbetet skall tilltvinga sig både anseende och lön!

Den ensidigt intellektuella utveckling, som kommer vår tids ungdom såväl den manliga som kvinliga till del, är ett missförhållande, som hämnar sig i den allmänt öfverklagade nervositeten och öfveransträngningen bland skolungdomen och i missaktningen för alt händernas arbete. Vi tala så vackert om arbetets ära, huru nyttigt och aktningvärdt äfven det gröfsta och simplaste arbete är. För våra »tjänande bröder» och »systrar» ja! Dem skänka vi all aktning och ära, när de såga vår ved, sopa vår gård, koka vår mat eller tvätta våra kläder. Men huru skulle det kunna komma i fråga, att en herreman skulle använda sina genom gymnastik och sport väl utvecklade kroppsliga krafter att skotta snö på gården eller bära en börda på gatan eller att den fint bildade fröken skulle företaga sig att själf bädda sin säng, tvätta sitt golf eller borsta sina kjolfällar, som hon låtit släpa i gatdammet?!

Nej det praktiska arbetet står ej högt i kurs, huru nyttigt och ärbart det än må sägas vara och hvar och en som bara kan söker undandraga sig detsamma. Ditåt sträfvar den ungdom som ge-

nomgått folkskolan. Man vill bli »herrska», hvilket man anser sig ha uppnått, om man lyckats erhålla ett arbete som så litet som möjligt tar händerna i anspråk. Ditåt sträfvar den ungdom, både gossar och flickor, som genomgått våra högre läroverk, endast de intellektuella arbetsområdena anses dem värdiga.

Och det är ju icke att undra häröfver, de ha ej blifvit uppfostrade till annat, följaktligen ha de ej sinne för annat.

Afsikten är ej häller här att söka plädera för det ena eller andra arbetsområdets förträfflighet eller lämplighet. Det intellektuella och det praktiska arbetet äro lika nödvändiga i världen. Hvar och en måste själf klargöra hvar han eller hon skall finna sin rätta plats. Men för att detta skall bli möjligt fordras *allsidig, icke ensidig* utveckling af krafterna. Först då kan konkurrensen bli fullt fri och sund.

Det vi därför här skulle vilja framhålla är faran af att det praktiska arbetet icke fått den plats *i uppfostran*, som det tillkommer och att detta är en stor fara isynnerhet för kvinnorna.

Det praktiska arbetets betydelse i uppfostran har dock på det varmaste betonats af vårt lands störste man på uppfostrans område, Uno Cygnæus.

*

*

*

En af orsakerna, hvarför man så mycket stött sig på fröken Keys uttalanden, har visst äfven varit den, att hon fört moderlighetens talan, och att man ansett att hon velat inrymma *endast* det fysiska moderskapet åt kvinnorna. Men en sådan uppfattning gör alldeles bestämt orätt åt fröken Key. Om det vore *endast* inom äktenskapet och genom det fysiska moderskapet, som kvinnan kan förvärkliga sin moderliga bestämmelse, då komme vi verkligt tillbaka till gamla tiders åskådningssätt. Men kvinnan är människa, och människan har förmåga att altmera genom sin andliga utveckling behärska och förädla sina fysiska bestämmelser. De instinkter, som på ett lägre stadium endast tjäna sinligheten, de kunna på ett högre stadium ställas i nya och högre sträf- vandens tjänst, om hvilka man på en lägre stånd- punkt icke hade en aning. Arbetet för anskaf- fande af föda, kläder, bostad afsåg i mänsklighe- tens barndom också endast tillfredsställandet af de oundgängliga kroppsliga behofven, men ha lik- visst varit utgångspunkten för och inneburit möjligheten till en stigande utveckling och civi- lisation. Således kan man väl också hoppas att med en stigande utveckling hos kvinnan, de dyg- der, som inbegripas i ordet moderlighet, skola kunna göra sig gällande oberoende af om hon är

fysiskt moder eller icke. Endast i den mån kvinnorna lyckas häri, d. v. s. att inlägga det för deras väsen egendomliga, moderligheten, uti de värf, som anförtros dem, antingen inom eller utom hemmet, i den mån som de vinlägga sig härom komma de att göra en verkligt värdefull insats också i det offentliga arbetet vid männens sida. »Samhället behöfver mödrar lika väl som fäder.»*) Kvinnans och mannens arbete skall då ej endast bli »en addition af samma slags värden», — just det som fröken Key fruktar och varnar för.

Men skall detta bli möjligt, så få vi ej åtnöja oss med att veta att kvinnan är »genomträngd af moderliga instinkter». Dessa instinkter behöfva en rationell uppfostran likasom hvarje annat naturligt anlag. Och denna uppfostran sker ej genom böcker ensamt utan genom praktiskt arbete, tillfälle att öfva sig i de dygder som känneteckna moderligheten.

Och ha vi engång kommit så långt att vi erkänna, att det är den moderliga omtanken, som kvinnan skall inlägga i sitt arbete, hon må sedan vara en lärd professor eller en anspråkslös sjuksköterska eller lärarinna och att denna moderlighet också behöfver sin rationella uppfostran, då

---

*) Ellen Key.

mötas fordringarna i den gifta och ogifta kvinnans uppfostran. Vi ha ju redan förut kommit öfver ens om att hvardera också behöfva intellektuell bildning.

* * *

Ännu måste vi litet närmare beröra kvinnans plikter mot det uppväxande släktet. Det är egendomligt att oaktadt barnauppfostran ansetts och anses för en både viktig och ingalunda lätt sak samt speciellt tillkommande kvinnorna, så har ändå intet gjorts för att skaffa det stora flertalet af dem några rationella kunskaper i hithörande saker. Det är endast den, som egnar sig åt lärarinnakallet, som behöfver skaffa sig sådana, icke mödrarna. Ty egnar sig kvinnan åt ett värf utom hemmet, *då* anses det lyckligt och nödvändigt, att hon lika väl som mannen genom förberedande själfstudier och tillgodogörande af andras erfarenhet genom undervisning gjort sig kompetent för detsamma. Men icke så när det gäller modersplikterna, likasom öfverhufvud plikterna i hemmet. Där är kvinnans instinkt nog, så har man tänkt århundraden och tusenden igenom. Man vill nog ha goda mödrar, men det hoppas man de skola bli endast genom att bli mödrar. I våra dagar väntar man dock också

mycket i detta afseende af den goda skolundervisning som också kvinnorna kommit i åtnjutande af. Naturligtvis måste denna något bidraga till att kvinnorna äfven komma till en bättre och djupare uppfattning af uppfostran. Men matematik, geografi, historia etc. i all ära också på kvinnans skolprogram, så gifva de henne icke de fack-kunskaper, som uppfostran kräfver. Därför att hon saknar sådana, men likväl på grund af den allmänbildning som hon fått i skolan, lärt sig tänka och resonera öfver hvarjehanda, är det som »nutidens mödrar», såsom fröken Key säger, tala »om uppfostran och tänka öfver uppfostran — och »förfuska den värre än när mödrarnas krafter icke »voro »frigjorda», men mödrarna i stället höllo sig »hemma och skapade hem med stil och hållning, där »barnen till stor del skötte sig själfva och erhöillo sin »egentliga uppfostran genom de goda, fasta hem»sederna, hvilka äro de enda djupt värkande upp»fostringsmedlen *). Nu har modern tusen an»dra bestyr, och dessemellan öfvar hon sina splitt»rade krafter på barnens — öfveruppfostran. Re»sultaten bli därefter. Mången nutidsmor skulle

*) Notabene om barnen ock äro genom sitt arbete bidragande och gifvande i hemmet, icke blott tagande hvarom förut ordats sidan 11.

»blygas öfver sådana felteckningar på sin taffla,
 »som dem hon gör sig skyldig till i sitt barns
 »karakter, hon skulle kasta sitt manuskript i elden,
 »om hon där fann så många meningslösheter, som
 »dem hon gör oförgängliga genom ledningen af
 »sina barn.

»Förr än det blir en sanning, icke blott i
 »festtal och tidskriftsartiklar, utan i lifvet, att
 »moderns uppgift är det väsentligaste området
 »för kvinnans kraftutveckling, förr kommer hon
 »icke att erhålla den utbildning, hennes moders-
 »kall behöfver, och — som ingen studentexamen
 »kan ersätta!

Det har gäلت nästan som ett axiom att barna-
 uppfostran är något som man ej kan och bör lära
 sig, allra minst ur böcker. Hvarje moder förstår
 nog själf bäst sitt barn och dess fordringar, heter
 det. Ja, så är det väl ock, men detta oaktadt
 kan hon väl äfven ha nytta af andras erfarenhet.
 Ty alla individuella anlag och drag oaktadt, ha
 vi människor så mycket gemensamt. Hvarje planta
 i en trädgård har också sin individualitet och sina
 individuella fordringar, men likväl äro de för-
 nämsta och hufvudsakligaste betingelserna för ut-
 veckling och tillväxt gemensamma för alla växter.

Men *när, hvar och huru* skola då kvinnorna erhålla dessa här fordrade kunskaper i barnuppfostran och hushållsgöromål? Att besvara dessa frågor är ingalunda någon lätt sak. Om en idé innebär lifskraft och sanning, så skall den dock nog förr eller senare finna sina praktiska uttrycksmedel. De största fordringarna i detta afseende måste väl ställas på hemmen. Skolorna tillkommer att på ett eller annat sätt anordna sitt arbete så, att tid till praktiskt arbete i hemmet finnes. Om mödrarna också använde våra långa ferier till att inviga sina döttrar i hushållets mysterier, så vore det helt visst väl använd tid. Nog är det ju ett fattigdomsbevis på mödrarnas pedagogiska förmåga, när man kan få höra dem beklaga sig öfver, att de ej veta huru de skola komma tillrätta med en ostyrig barnskara under ferierna, »emedan barnen ej då ha något att göra», som det heter. Det enda, som de då anse sig kunna göra, är, att skaffa barnen fullt upp med — sportredskap.

Speciella hushållsskolor för yngre och äldre flickor äro naturligtvis äfven nödvändiga för sådana, som af en eller annan orsak ej kunna få undervisningen hemma. Betecknande nog finnes ännu icke någon fullständig hushållsskola för bildade kvinnor i vårt land. Att taga tjänst, hälst

på landet, hos en skicklig husmor, som går in på att inöfva en okunnig tjänare, är också ett synnerligen praktiskt och billigt sätt att skaffa sig öfning.

Våra kvinnosaksföreningar ha gjort en mängd beaktansvärda försök att höja kvinnornas duglighet också på de praktiska arbetsområdena. Inrättandet af matlagnings- och husmoderskolor, anordnandet af kurser i barnavård och handarbeten, af lättfattliga föredrag i ämnen som beröra hemmets intressen m. m., initiativet härtill har i de flesta fall tagits af kvinnosaksföreningarna. Dyliga sträfvanden komma helt visst att inom dessa föreningar alt mera träda i förgrunden i mån af krafter och tillgångar, sedan man numera alltmer fått blicken riktad åt detta håll. Fröken Keys ensidiga beskyllningar mot kvinnosakens målsmän för underlåtenhetssynderna i detta afseende äro därför orättvisa, de bära ej ensamt skulden, den måste nog delas af — oss alla.

Men då vi yrka på inrättandet af hushållsskolor och liknande anstalter, så måste vi dock städse fasthålla, att de endast äro — nödhjälpsanstalter för de flickor, som ej kunna få den praktiska utbildningen hemma. Antagliga skäl hvarför så ej kan ske kunna ju finnas, men den mor, som af bristande håg och intresse ger denna

uppgift åt andra, hon vet ej hvilket medel till hjärtats och karaktärens uppfostran hon därigenom ger ifrån sig. Förbehåller modern icke sig själf i främsta rummet denna uppfostran, då afbryter hon sin gemenskap med barnets hjärtelif. Gifva kärlek, mottaga kärlek, bevisad genom den omtanke och tjänstaktighet, som vi ådagalägga mot hvarandra i hemmet, det är detta som väcker och närmer innerligheten och samhörigheten mellan föräldrar och barn och mellan syskon. I en hushållsskola kan man nog lära sig koka mat o. a. d. men göromålen stå ej där i det naturliga och innerliga samband med lifvet som i hemmet och kunna därför ej där ha samma uppfostrande betydelse.

Men, invänder man kanske, huru skall man ändå få tid till allt detta i hemmet, om också skolorna gäfve något mera tid till praktiska selsättningar än för närvarande är fallet? Att efter slutad skolgång offra någon längre tid till dylika kunskapers inhemtande, antingen inom eller utom hemmet, är äfven för många flickor af ekonomiska skäl omöjligt, de måste så fort som möjligt se till att de kunna förtjäna något till sitt uppehälle.

De praktiska arbetena skola därför också begynna tidigt, innan läxorna ännu äro altför många

och långa, ja de kunna och böra vidtaga redan långt före skolåldern. Hvar och en, som haft något att göra med små barn, vet huru stor deras värksamhetslust är. Denna visar sig i barnets lekar, men det dröjer ej länge förr än leken ej mera är nog, barnet vill äfven deltaga i det verkliga arbetet och erbjuder sina små tjänster åt mor och far och hvem som bara vill mottaga dem. Men huru ofta blir ej denna barnets tjänstaktighet afvisad som barnslig och besvärande! Hvarför finna vi ej mer det lilla barnets arbetsifver hos de äldre barnen? Helt enkelt därför att mödrarna ej alltid taga vara på barnets arbetslust, de låta den dö bort. Det finnes många mödrar, som icke ha en aning om konsten att sysselsätta sina barn. De tro att därtill behöfvas några särskilda, märkvärdiga »sysselsättningsmedel», de känna ej till hemlifvets rikedom på sådana medel. Därför kan man stundom få höra en mor yttra sin synnerliga tillfredsställelse öfver hvad hon anser som en väl använd dag för barnen: att de äro ena hälften af dagen i skolan, den andra hälften hemma »hänga öfver» boken. Men är det icke sorgligt att en sådan missuppfattning och oförmåga bland mödrar ännu skall kunna förekomma i vår tid? Hvad kan vara orsaken därtill? Männe det ej

vara »de nittionio kvinnornas af hundra» *) förnöjsamhet med sin »minimala kunskap» *) på detta område? De hafva en traditionell ovilja mot andras erfarenhet i uppfostran. Det har på en del håll blifvit en värklig jargon, isynnerhet bland *unga* mödrar att uttrycka sin ringaktning för alla rationella uppfostringsprinciper. Råd och anvisningar beträffande uppfostran hafva vi dock sedan århundraden att tillgå hos sådana uppfostringskonstens stormän som en Locke, Comenius, Rousseau, Pestalozzi, Fröbel o. a.

Hvad öfningar i uppfostringskonsten beträffar, så kunna naturligtvis endast de flickor, som ha yngre syskon, erhålla tillfälle därtill i det egna hemmet. De öfriga måste skaffa sig densamma utom hemmet såsom biträden i offentliga uppfostringsanstalter, barnhem, arbetsskolor för barn, barnträdgårdar och liknande inrättningar. Något borde man väl äfven kunna tala om uppfostran med ungdomen på våra högre lärovärks högsta klasser **), om det också måste ske med urskiljning, då icke teori och praxis här kunna följas åt.

---

*) Se sida 7.

***) För ett antal år sedan förekom uppfostringslära på fruntimmerskolornas i Helsingfors högsta klasser; denna undervisning har dock numera bortfallit.

En af våra skolföreståndare har umgåtts med tanken att förena en barnträdgård med den högre skolan. En praktisk-teoretisk kurs i uppfostran skulle då anordnas för de vuxna eleverna; tillfälle till praktiska öfningar gäfvos i barnträdgården. Denna plan har mycket tilltalande, men om de små eleverna sålunda skola göras till experimentalfält för de äldre kamraternas öfningar, så måste det hela stå under en moderlig och synnerligen vaksam och insiktsfull ledning.

I husmodersskolorna på landet och i folkhögskolorna borde ej häller barnauppfostran få saknas på programmet. Hvarför skulle det vara så svårt att tala med den mognare ungdomen om uppfostran. Man kunde ju framhålla att det är möjligt att de i en framtid blifva fäder och mödrar. Därför böra de i tid få veta något om det kallet. Men icke blott om de själfva blifva fäder och mödrar, som medborgare och medborgarinnor, ha de också ett stort inflytande på uppfostran, ty denna beror ej ensamt på far och mor utan på hela samhället, dess seder, lagar och institutioner. Faders- och modersplikterna inom hemmet och samhället stå i det intimaste förhållande till hvarandra. Man kan ej försumma eller gagna det ena området utan att det återfaller på det andra. Det är nyttigt för de unga att lära känna

något om de plikter, som de gå till mötes, och däribland äro ingalunda de lättaste ansvaret för det yngre släktet. Helt visst äro alla unga besjälade af en varm önskan att en gång kunna gagna fosterlandet. Men fosterlandsplikterna börja med plikterna mot vår närmaste nästa, mot dem som vi dagligen möta i lifvet, ute och hemma. Och för att fullgöra dem behöfver man icke vänta tills man blifvit »stor». Dessa plikter vidtaga tidigt. Men, mena kanske de unga, hvad kunna *vi* ännu göra för vår nästa, vi förmå ännu så litet och arbeta ännu på att göra oss värdiga och skickliga att en dag kunna göra något för andra. Herren Kristus säger: »Sen till att I icke ären till anstöt för de små». Dessa ord har han ej stält ensamt till föräldrar och lärare, nej till oss alla, alla, gamla och unga, fattiga och rika. Det är genom att tidigt gifva akt på sig själf, för att ej vara någon »till anstöt» som redan de unga kunna bidra till att minska frestelserna i världen och till danandet af god sed. Att det som de unga kunna göra för andra dock ej inskränkes endast till det goda exemplet, torde framgå af det som förut sagts om barnens tidiga deltagande i hemmets arbeten.

Kvinnorna rycka för hvarje dag alt längre in i det samhälleliga lifvet, och kvinnosakens vännar hoppas mycket godt af det nya element, som de dit skola bringa med sig. Men om kvinnorna värkligen skola förmå hemta något nytt i det offentliga lifvet, så måste de ha mod att äfven där blifva sig själfva trogna, icke blindt söka följa männens spår. Mannen arbetar och ser personer och förhållanden enligt sin natur, kvinnan måste göra detsamma enligt sin. Det är som familjemoder, som kvinnan alltid haft och kommer att hafva sin högsta uppgift. Kan man om en kvinna, som arbetar utom hemmet säga, att hon där ådagalagt samma egenskaper, som känneteckna den goda modern i hemmet, *då* har hennes arbete också där varit både berättigadt och nödvändigt, *då* har hon infört ett nytt element i samhällslifvet. Det finnes ej varmare ord för erkännande åt kvinlig värksamhet, kvinligt inflytande än: moderlig omsorg, moderlig omvårdnad *). Det är *denna* moderliga myndighet, som kvinnan vill göra gällande i samhället, då hon för sig be-

---

*) Att dock tyvärr icke detta moderssinne finnes hos våra nuvarande kvinliga studenter, detta bevisar hållningen hos flertalet af dem vid den bekanta omröstningen beträffande rusdryckerna i Studenthuset.

gär full likställighet med mannen i socialt och politiskt afseende.

Vi våga hoppas att om det praktiska arbetet i hemmet finge flickans hela uppfostringstid igenom komplettera hennes intellektuella utbildning i skolan och om hon slutligen äfven finge någon undervisning i uppfostringskonsten, så vore hon helt annorlunda än nu genom den ensidigt intellektuella bildningen rustad till arbete och ansvar, till fyllandet af sina moderliga plikter i lifvet. Vi hoppas också i likhet med Rousseau, att om kvinnorna blefve bättre mödrar, så blefve äfven männen bättre fäder. *Fäder och mödrar — icke tjänstemän och »tjänstekvinnor» — är det som vi hoppas och begära af framtidens uppfostran.*

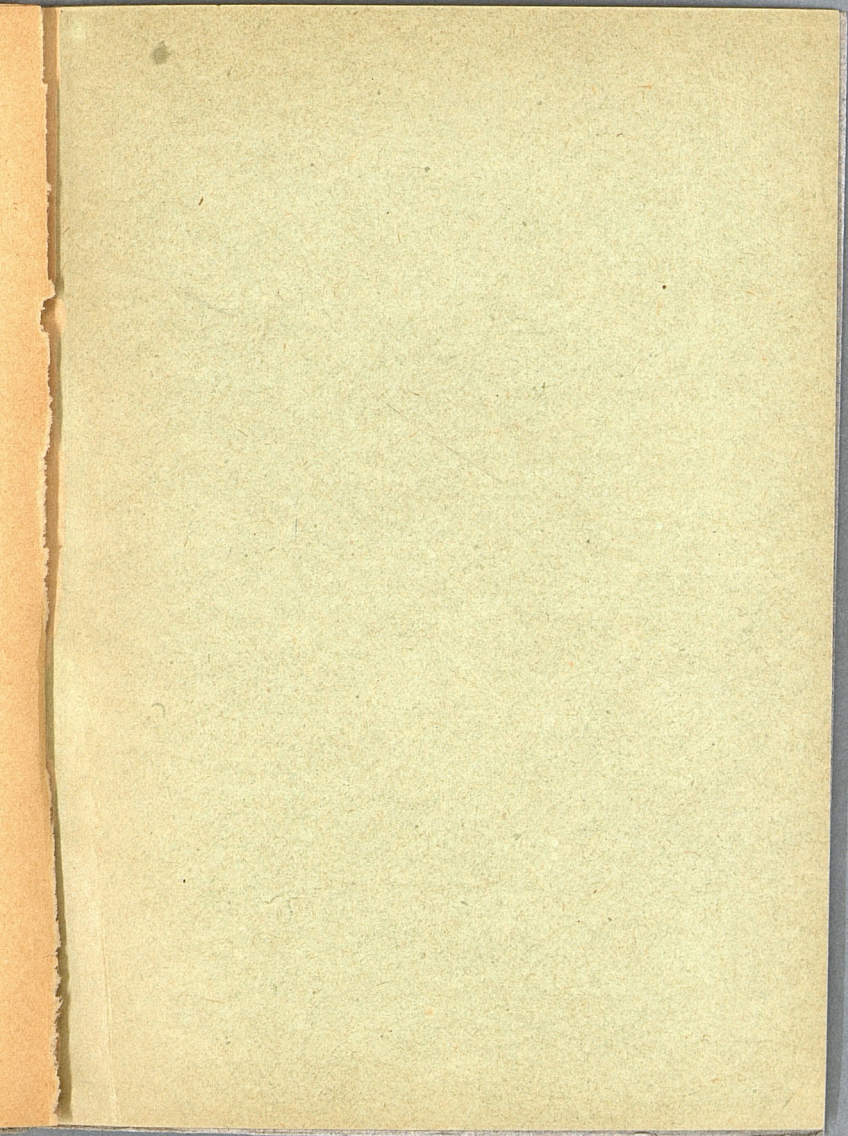

Efterskrift.

Medan tryckningen af förevarande lilla häfte pågått, hafva vi varit i tillfälle att göra bekantskap äfven med fröken Keys senaste bok »Kvinno-psykologi och kvinlig logik». Densamma har stadfäst vår öfvertygelse att vår uppfattning af hennes uttalanden i »Missbrukad kvinnokraft» väsentligen varit riktig.

H. R.

Små häften
i
Dagens Frågor

första häftets innehåll:

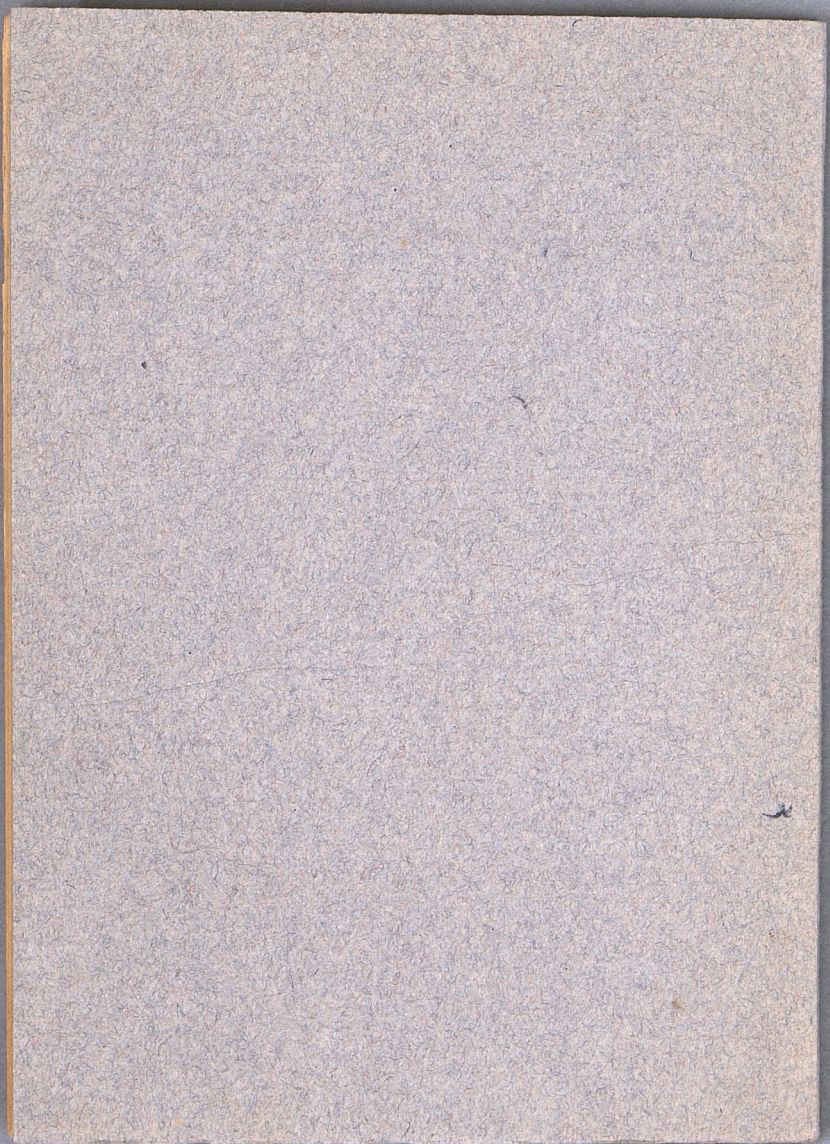
1. Skolböckerna och civilisationens framsteg.
  2. Skolungdomens öfveranstängning i hemmen.
  3. Unga brottslingar.
  4. Varietén.
-

Andra häftets innehåll:

1. Studenthuset och nykterheten.
  2. Reinkarnationsläran.
  3. Hvad bjuda vi ungdomen?
  4. Dålig läsning.
-

Hvarje häfte bildar ett helt för sig och säljes
skildt à 35 p.

www.books2ebooks.eu